

al mateix temps la traducció de Mensa al català modern guanya en unitat, coherència i rigor lingüístic.

L'estudi que fa Jaume Mensa de la *Confessio Ilerdensis* fa palesa l'habilitat d'Arnau per a situar-se bé en el cor de la polèmica desfermada per les seves denúncies i pels seus anuncis apocalíptics. Serà oportú que els altres textos arnaldians polèmics pendents d'estudiar i editar siguin confrontats ells amb ells i tots plegats amb la *Confessio*, per tal de copsar els recursos, els accents i les estratègies que Arnau posa en joc, tal ha com ha fet en aquest cas el seu editor. Al capdavant, l'estil és l'home, i guanyar un perfil ben dibuixat d'aquest personatge encara tant poc conegut entre el públic culte català és un dels punts *scottanti* de la catalanística.

Jaume de PUIG OLIVER
Institut d'Estudis Catalans

D. HEIDER, C. A. ANDERSEN (eds.), *Cognitive Issues in the Long Scotist Tradition* (Medieval and Early Modern Philosophy, 5), Basel: Schwabe Verlage 2023.

La tradició escotista va començar a principis del segle XIV, amb els primers deixebles del franciscà Duns Escot, i no va desaparèixer fins als segles XVIII o XIX, en funció de l'indret. Així, el desenvolupament històric de l'escotisme transcendeix el domini de l'escolàstica medieval, en la qual sovint se'l classifica, i incideix en l'anomenada primera filosofia moderna o barroca. Aquest volum recull diversos estudis sobre l'escotisme (i no pròpiament sobre Duns Escot) com a tradició escolàstica i intel·lectual llarga i *transepocal*. Els editors de l'obra són els professors Daniel Heider (University of South Bohemia) i Claus A. Andersen (Catholic University of Louvain), ambdós especialistes en la producció filosòfica de la segona escolàstica.

Durant l'esmentat període, l'escotisme va viure una primera florida al segle XIV, just després de la mort del *Doctor Subtilis* l'any 1308, i una segona florida, més prolongada, al segle XVII. La primera florida fou especialment rellevant a la Corona Catalano-Aragonesa. Durant el segle XIV, paral·lelament al desenvolupament del lul·lisme, el territori català i aragonès va enriquir la cultura europea amb els millors deixebles de Duns Escot. De fet, aquesta primera fase de l'escola escotista està estretament vinculada als treballs dels escotistes catalans Pere Tomàs o Pere Auriol —dos dels autors més esmentats en aquest volum—, noms als quals caldria afegir els d'Antoni Andreu, Alfred Gunter o Joan Bassols. Tot i l'escassetat de dades biogràfiques, tots ells van desenvolupar la seva carrera intel·lectual a estudis generals franciscans de la Corona, com el de Barcelona o el de Lleida.

Seguint l'article introductori del professor Boadas Llavat (*Joan Duns Escot i els escotistes catalans*, dins «Enrahonar», 42, [2009]), a la primera fornada d'escotistes catalans van seguir els treballs dels franciscans Guillem Rubió, Pere de Navarra (també esmentat en el volum), Nicolau Bonet, Joan Marbres o el mateix Francesc Eiximenis, un intel·lectual en deute amb l'escotisme. Ells proven que, tanmateix, entre els dos períodes d'esplendor esmentats, l'escotisme no va desaparèixer, tal i com també ho demostren les nombroses càtedres universitàries *in via Scoti* i els estudis franciscans locals arreu d'Europa (pp. 11-12). A casa nostra, aquesta continuïtat va culminar amb la creació de quatre càtedres a la Universitat de Cervera el 1715, les quals van perdurar fins ben entrat el segle XIX.

Pel que fa a la primera fase de la tradició escotista, que és pròpiament domini dels medievalistes, s'hi dediquen, en aquest volum, diverses contribucions:

– Giorgio Pini estudia la cognició divina segons Duns Escot i la distinció entre aquesta i la cognició humana, la qual, a diferència de la divina —que és una afer purament intern—, es relaciona amb l'objecte. A continuació, estudia el tractament d'aquesta qüestió en les obres dels primers escotistes Guillem d'Alnwick i Pere Tomàs (pp. 97-117);

– Guillem d'Alnwick és l'objecte d'estudi del següent article, a càrrec de Marina Fedeli, on s'estudia el tractament i presència de les *species intelligibiles* en la seva teoria cognitiva —la qual, en aquest cas, difereix de la del mestre Duns Escot (pp. 119-141);

– Damien Park, O.F.M. mostra un altre cas de distanciament entre un escotista primerenc i el Doctor Subtil, en aquest cas es tracta de Francesc de Mayronis i la seva teoria relacional de la cognició abstractiva i intuïtiva (pp. 143-176);

– Richard Cross analitza l'estatut ontològic que els primers deixebles de Duns Escot conferiren a l'*esse intentionale*, entre els quals hi descobreix diverses posicions: James of Ascoli li atribueix un estatus ontològic genuí; Guillem d'Alnwick, de nou, nega qualsevol tipus d'ésser més enllà de l'ésser real; i Francesc de Marchia li atorga la noció més àmplia d'ésser, que inclou els conceptes de segona intenció, la qual cosa inaugura la noció de l'ésser 'supertranscendental' (pp. 205-228);

– En estreta continuïtat amb la contribució de Cross, Francesco Fiorentino analitza la noció de l'*esse cognitum* o *obiectivum* escotista en contraposició amb la doctrina de les idees divines. El seu estudi parteix d'Enric de Gant i Duns Escot i continua amb el desenvolupament del llegat escotista posterior (segles XIV i XV), amb els autors Pere Auriol, Laudolph Caracciolo de Nàpols, Pere de Navarra, Pere d'Aquila, Joan de Ripa, Pere de Càndia i els ja esmentats Francesc de Marchia, Pere Tomàs i Francesc de Mayronis (pp. 229-265).

A la segona florida de l'escotisme, la del segle XVII, s'hi dediquen els articles següents:

– Daniel Heider estudia dues visions barroques divergents al voltant del model de percepció, més concretament, de quina manera les espècies sensibles exteriors esdevenen espècies interiors necessàries per a la cognició sensorial. El jesuïta Francisco Suárez (1548-1617), per una banda, va considerar que les espècies interiors son productes d'un sentit agent intern, d'una activitat de l'ànima; però els escotistes Bartolomeo Mastri (1602-1673) i Bonaventura Belluto (1600-1676), per altra banda, consideraren que la causa de tals espècies interiors son les espècies exteriors, i negaren l'existència de tal agent intern particular (pp. 33-64);

– Les aportacions teòriques de Mastri i Belluto, juntament amb les de John Punch (1603-1661), reapareixen en l'estudi de Daniel González Ginocchio, qui reconstrueix el concepte de la facultat estimativa de Duns Escot i n'investiga la influència en l'escotisme de segle XVII (pp. 65-94);

– Bartolomeo Mastri és l'objecte d'estudi de dos articles més, a saber: la contribució de Lukáš Novák, on exposa que la teoria de les distincions de Mastri —i, més concretament, la seva concepció de la distinció formal— és una ocasió en la qual s'allunya del mestre (pp. 299-332); i l'aportació de Claus A. Andersen sobre la teoria teològica de la cognició divina i el decrets concomitants, la qual, segons Mastri, no contradia la lliure voluntat humana (pp. 333-363);

– Anna Tropia analitza la proposta de Francisco Macedo (1596-1681), escotista portuguès eclèctic, sobre la distinció entre el coneixement intuïtiu i el coneixement abstractiu (pp. 177-201);

– I Roberto Hofmeister Pich estudia el vincle entre el coneixement intuïtiu i el debat sobre les distincions de la mà de l'escotista llatinoamericà Alfonso Briceño (1587-1668). La intuïció, segons Briceño, posa les bases de la *distinctio praecisiva* (distinció precisa), pròxima a la formal (pp. 267-297).

Ara bé, les contribucions al volum no estan ordenades cronològicament com hem fet aquí, sinó que l'eix temàtic és la teoria cognitiva i epistemològica, és a dir, la contribució de Duns Escot i de l'escotisme a la història de la psicologia cognitiva. Així, trobem que els articles s'articulen en quatre seccions: 1) la cognició sensorial, és a dir, sobre la sensació com a punt de partida de tota cognició humana *pro statu isto* (Heider i Ginocchio); 2) la cognició intel·lectual, és a dir, les formes de coneixement angèliques i divines (Pini, Fedeli, Park i Tropia); 3) les implicacions metafísiques i teològiques de la psicologia cognitiva escotista (Cross, Fiorentino, Pich, Novák i Andersen); i, finalment, 4) la seva influència posterior. Aquesta darrera part, formada per tres articles, explora la recepció i presència de la psicologia escotista en les tradicions intel·lectuals externes a l'escolàstica catòlica, és a dir, en els ambients protestants europeus i vinculats a la Reforma.

– Ueli Zahnd, en aquest sentit, mostra com en la base de la iconoclàstia Reformada i en la qüestió de les imatges religioses s'hi troba la metafísica de l'infinit de Duns Escot i les reelaboracions epistemològiques posteriors d'escotistes com Nicholas de Orbellis i Stephan Brulefer (pp. 367-391);

– Arthur Huiban estudia la influència i presència de la doctrina sobre la lliure voluntat de Duns Escot en l'obra del reformador Philip Melanchthon (1497-1560), la qual cosa prova que els cercles intel·lectuals protestants del segle XVI d'Alemanya estaven familiaritzats amb el pensament escotista (pp. 393-416);

– Giovanni Gellera, finalment, analitza l'ús metafísic d'elements conceptuals pròpiament escotistes, com la univocitat de l'ésser, la realitat objectiva de les idees o el concepte d'*haecceitas*, en l'obra del calvinista Johannes Clauberg (1622-1665), el qual, de manera original, els posa en diàleg amb el cartesianisme (pp. 417-445).

La col·lecció d'articles que configura aquest volum, fruit del projecte finançat per la Czech Science Foundation, "Theory of Cognition in Baroque Scotism", vol nodrir una visió més comprensiva i diferenciada de la genealogia de l'escotisme. A més de la importància del volum per enriquir la recerca sobre l'escotisme català, en destaquem dos aspectes més de gran rellevància general: 1) la qüestió històrica, car com hem vist es focalitza en la tradició escotista posterior al segle XIV i arriba fins a la Reforma, període al qual encara no se li ha prestat prou atenció; 2) la qüestió doctrinal, perquè tractar les aportacions escotistes sobre la cognició humana i la seva contribució en la història de la teoria cognitiva és fonamental per enfocar altres aspectes filosòfics i teològics de l'escolàstica, és a dir, permet pensar un gran ventall de qüestions que transcendeixen el problema cognitiu i epistemològic.

Maria CABRÉ DURAN
Universitat Autònoma de Barcelona